



Cea mai patriotică întrebare a momentului “cum ar fi dacă România ar rămâne fără bani?”.

Și alte câteva întrebări care ne pot ajuta să construim o politică fiscală fără politică.

de Dan Manolescu și Adrian Luca

Acest text pleacă de la o idee simplă – nimic nu induce mai repede schimbări în societate așa cum o face fiscalitatea. Ca beneficiară a reformei, societatea, în toate dimensiunile ei, trebuie să fie întrebată ce dorește de la sistemul fiscal (să încurajeze X, să descurajeze Y) și apoi să-și exprime preferințele (impozite/facilități/scutiri) pentru a se ajunge la dezideratele dorite. În anul super electoral 2024 va părea că se vor pune aceste întrebări, dar nu vor fi întrebări “pe bune” atâta timp cât celor chemați să răspundă nu li se prezintă întregul tablou, pentru a-și putea potrivi așteptările cu realitățile din teren.

Aceasta își propune acest text: să ancoreze pragmatic (în cifre, în principii, în contextul european și internațional) dezbaterile despre fiscalitate pentru a nu naufraga în cuvinte frumoase și bune intenții. Ne uităm la experiența altora pentru a pleda mai convingător asupra necesarei schimbări pe care trebuie să și-o asume nu doar clasa politică, dar și economia și societatea în ansamblu. Pe această bază, ridicăm câteva întrebări inevitabile și, în final, propunem un pact fiscal, ca o invitație la dialog către toate părțile interesate de ziua de azi, dar și de ziua de mâine a societății românești.

timp de lectură: 20-24 de minute

Să te întrebi “ce/cum ar fi dacă” face parte din (noul) normal. Când începi să ai un deficit de înțelegere privind noul program Q* de la ChatGPT e semn de inteligență să te întrebi [cum ar fi dacă omenirea ar scăpa de sub control inteligența artificială?](#) . Sau, când ai deficite cronice de apă (printre altele), e indicat să te întrebi [cum ar fi dacă Europa ar rămâne fără apă?](#). Rolul civic al unor astfel de întrebări nu e să dea scenarii de filme de groază, ci să conștientizeze asupra nevoii de acțiune: poate că evenimentele respective au probabilitate mică de apariție (acum), dar consecințele pot fi de o așa magnitudine că impun (acum) cel puțin dezbateri privind soluțiile potrivite: reglementări, investiții în inovare, schimbări de comportament, constrângeri, priorități.

Sunt, desigur, situații în care nici nu mai are sens să te întrebi *cum ar fi dacă* pentru că nu mai e loc de dezbateri. Spre exemplu, timp de două săptămâni, două proiecte de OUG (puse în regim de consultare publică), au căutat să ne convingă evidența – “*încetarea temporară a funcționării sistemelor informatice ale MF echivalează cu o situație de dezastru național*”. Pe această premisă indiscutabilă, de notorietate fiind uzura fizică și morală a infrastructurii tehnologice, ce poți spune de nevoia de [înființare, dezvoltare și administrare, sub auspiciile SRI, a unui Hub Financiar la nivelul MF, respectiv nevoia de retehnologizare, sub auspiciile STS, a centrului de date din Brașov al MF](#)? Poate că, într-adevăr, urgența nevoii de acțiune (o urgență de care se știe, totuși, de ani de zile [1]), plus contextul internațional fierbinte și “*pendinte*” (conform nota fundamentare Hub), să facă inevitabilă o rezolvare în regim cazon. Chiar e nevoie să ne pregătim pentru ... “*lumea de mâine care va fi o lume a digitalizării*” (din nou, nota de fundamentare).

Ne contrariază însă altceva – nici măcar aceste proiecte zise de interes național nu mai îndeplinesc acea minimă formalitate de a estima cheltuielile necesare. Când ai o idee de cheltuieli, ai și o idee de unde iei banii. Ne mulțumim doar cu formula deja standard *“Finanțarea cheltuielilor se asigură prin Planul Național de Redresare și Reziliență al României, de la Bugetul de Stat, prin fonduri externe nerambursabile sau din alte surse de finanțare legal constituite”*. Adică, aceeași clasică asigurare auzită anul acesta și care va fi tot mai auzită în super-anul electoral viitor: există bani!

Ajunși aici, la capătul unui an extenuant de pseudo-reformă fiscală, ținând cont de deficitele financiare cronice, fiind încă în marja Zilei Naționale și mai fiind și sub fascinația întrecerii marilor orașe pe tema cine are bradul și caruselul mai mare și mai sclipitor, credem că nu e un moment mai potrivit să punem întrebarea-întrebărilor: *dar cum ar fi dacă România ar rămâne fără bani?*

Rămânând în cadrul civic de care aminteam mai sus, ne dorim ca această întrebare-retorică să nu declanșeze avalanșe de retorică, ci dezbateri-aplicate, tema afectând nediscriminatoriu fiecare român. Ca premisă de plecare, atașăm alte câteva întrebări:

(i) Cum frânăm, cât să nu derapăm?

Primul ministru a recunoscut că guvernarea este mai dificilă în noile constrângeri, că *“provocările sunt de o severitate cu care republica noastră nu s-a mai confruntat până acum”*. [Se întâmplă în Germania](#), prima economie europeană, unde guvernul caută surse de finanțare pentru continuarea proiectelor de interes național și în bugetul pe 2024, la două săptămâni după ce [Curtea Constituțională l-a obligat să-și aducă aminte că există o frână constituțională a îndatorării/debt-brake](#) [2]. Evident, Decizia Curții nu pune în discuție nevoia de investiții pentru dezvoltare, ci practic spune că guvernul/politicienii/societatea trebuie să-și asume că *atât e plapuma*, să înțeleagă că dezvoltarea înseamnă nu sloganuri, ci alegeri pe bază de priorități bine fundamentate, pentru a tăia cu grijă din cheltuieli dacă nu-ți ajung veniturile. Iar dacă, totuși, nu ești dispus la sacrificii, cel puțin nu clama că vrei dezvoltare, doar împrumutându-ne nesănătos pe seama generațiilor viitoare.

“Cu cât durează mai mult o criză și cu cât legiuitorul (autoritatea) apelează pe scară tot mai largă la împrumuturi de urgență, cu atât mai mult acesta trebuie să dea explicații detaliate de ce criza continuă și de ce e nevoie de acele măsuri de managementul crizei. În particular, legiuitorul trebuie să demonstreze că măsurile luate anterior s-au dovedit eficiente și astfel se poate ajunge la concluzia că măsurile viitoare sunt potrivite (...) Motivarea că <se asigură competitivitatea economiei și astfel se stimulează și se consolidează sustenabil creșterea economică> nu e suficientă”, sună verdictul, cu o duritate de oțel german.

Ajunși aici, nu poate fi ocolită o dezbatere pe tema dacă ar fi oportună și la noi introducerea unei frâne la îndatorare? La ce nivel? Ajută/nu ajută pentru sporirea credibilității în fața investitorilor și finanțatorilor interni și externi, cei care susțin, direct și indirect plata taxelor?

Cât de (auto) liniștitor este să arătăm că datoria guvernamentală este la noi de doar 50% din PIB, “nivel net inferior sub media europeană”, fără să pomenim că suntem pe primul loc la deficit bugetar (care, apropo, trebuie acoperit prin împrumuturi)? [3]

Inevitabil, dezbaterea va ajunge la subiectul proiectelor de țară, privind investițiile concrete care antrenează valoarea adăugată pe lanțul economic. Va ajunge la nevoia de a explica de ce facem o cheltuială și nu alta. Banii sunt puțini. Rezerva de încredere, și mai puțină.

(ii) Cum tratăm uzura fizică și morală a plătitorului de taxe?

Prin definiție, banii înseamnă încredere. Poate nu reflectăm suficient la faptul că banii pe care-i “face” statul din taxe obligatorii pe care le încasează exprimă încrederea plătitorului privat de taxe. Așa a apărut o disciplină modernă de studiu, *tax morale*, care încearcă să explice de ce plătesc oamenii taxe, dincolo de simplul fapt că sunt obligați să o facă. Răspunsul: există o legătură directă între conformarea voluntară a plătitorului și modul în care acesta percepe că este respectat contractul social, prin bunurile și serviciile publice primite contra taxelor plătite. *“De cele mai multe ori nu reușesc reformele care nu*

țin cont de dimensiunea politică și de legătura dintre impozitare și cheltuieli”. Cel puțin așa spun studiile (OECD 2012).

Când se strică (grav) echilibrul de încredere contribuabil-guvernanti (valabil și viceversa), contractul social se destramă cel mai ușor la partea de taxe. În istoria reformelor fiscale, rămâne întrebarea ce ar fi fost dacă Doamna de Fier, Margaret Thatcher, nu ar fi insistat să-și încheie glorioasa carieră cu acea taxă poll/taxa comunitară (rată fixă pe cap de locuitor în locul sistemului bazat pe valoarea proprietății), văzută o taxă ideologizată, rău explicată, și mai rău impusă – cel puțin din punctul de vedere al contribuabililor revoltați (*tax riots* – 1990). Sau, cum s-ar fi schimbat, 32 de ani mai târziu, cariera meteorică a premierul Liz Truss, dacă nu ar fi insistat că “*reducerea taxelor e corectă din punct de vedere moral și economic*”: pentru că nu-i suficient să invoci sloganuri frumoase, mai trebuie să fii și credibil!

Aducând în discuție aceste episoade, nu putem trage concluzia, dezirabilă pentru unii, *cota unică e rea*, așa cum nici nu putem susține *cota unică e bună*, cum ar vrea alții; nici că, automat, *e bună reducerea taxelor*, nici că *e rea creșterea taxelor*. Dar putem să ne păstrăm convingerea ([CCF, 2022 – În așteptarea momentului când ar putea fi înlocuită cota unică](#)) că un sistem de impozitare nu este, el în sine, nici mai bun, nici mai rău decât altul. Orice judecată se face concret, pe cazuri specifice, ținând cont de efectele, dar și de costurile de aplicare, în baza cărora poți amplifica beneficiile și controla riscurile. Iar un sistem de impozitare nu este, în sine, un panaceu: în niciun caz nu își atinge potențialul dacă nu e ajutat și de alte pârghii pentru a mișca cu adevărat economia.

Studiu de caz (fierbinte și pendinte) – impozitarea muncii vs. beneficii. Luăm cazul unei familii cu doi copii, ambii părinți câștigând 100% din venitul mediu. Pentru acest tip de familie, doar în patru state membre UE se înregistrează o rată efectivă de impozitare mai mare de 30% din câștigurile brute - Germania (32%), Lituania, Danemarca, România (33%), Belgia (35%). În Polonia, rata e de 13%. La paritatea puterii de cumpărare, familia noastră câștigă anual net – 34.789 unități PPS în România, 38.779 în Lituania, 59,252 în Danemarca, 63.632 în Belgia, 69.600 în Germania. În Polonia – 46.139

Blocaj moral: Această familie știe că suntem în topul statelor europene cu cele mai mari contribuții pentru susținerea sistemului de pensii publice, totuși bugetul de asigurări sociale de stat rulează deficite tot mai mari, trebuind să fie echilibrate de la bugetul general. Iar pensiile sunt, desigur, departe de a fi decente, pe ansamblu. În același timp, familia noastră simte, iar statisticile confirmă, că suntem la nivelul cel mai de jos în ce privește cheltuielile educaționale pe copil în sistemul public de învățământ. (pentru sursa datelor, vezi [4])

Blocaj: poate nu se vede neapărat pe stradă, dar statistica nu iartă. Suntem printre primii și la nivelul ratei de dependență: 48% - populație inactivă peste 65 de ani față de angajați 20-64 ani (prin comparație, Belgia - 45%, Germania - 43%, Danemarca - 40%, Lituania - 37%, Polonia - 39%), cu perspectiva de a ajunge pe primul loc în următorii 20 de ani. Situația e și mai gravă dacă includem copiii și studenții: total populație inactivă reprezintă 142% comparativ cu angajații de 20-64 ani. Doar Italia e mai sus, cu 151% (unde, totuși, rata de impozitare a muncii e de 29%).

Dezbateri: cum rescriem contractul social, pentru a convinge angajatul de azi că trebuie să contribuie cu mai mult pentru necesara creștere a pensiilor “altora” știind de pe acum că pensia lui va fi tot mai greu de susținut de angajații de mâine, în a căror pregătire investește total insuficient azi. Doar “lumea de mâine va fi a digitalizării”, nu-i așa?

(iii) Cum schimbăm percepția asupra receptorului?

Dar o veste: lumea de azi e deja una a digitalizării! Săptămâna trecută, administrația fiscală a fost nevoită să-și prezinte scuze pentru nenecesare îngrijorări pricinuite de scrisorile trimise contribuabililor privind datoriile istorice *on hold/în așteptare* care pot fi vechi și de zeci de ani și ar putea fi compensate din credite fiscale viitoare. Contribuabilii s-au plâns că, dat fiind timpul scurs, nu mai au mijloace să conteste sumele reclamate. De cealaltă parte, Fiscul spune că nu are puterea să scutească sau să amâne o datorie fiscală, dar va revizui abordarea în acest caz, tocmai pentru că există

precedentul nedorit al *robo-debt/robo-datoriile*, sistemul de stabilire automată a datoriilor contribuabililor.

Ca să punem capăt speculațiilor, știrea de mai sus [vine din Australia](#). Astfel de scandaluri se întâmplă și la case mai mari [5], ca inerente în vremea de început a revoluției AI (artificial intelligence). Deocamdată este greu de delimitat (acceptat?) domeniul în care pot/au dreptul să se desfășoare super-algoritmii care învață singuri să scoțească prin Big Data contribuabililor, să vadă cât mai multe supra-raportări, să citească cât mai multe analize comportamentale. Iată de ce, e vital ca, pentru a menține încrederea în stat, să nu fie exclusă administrația umană, omul-funcționar, partener al omului-contribuabilului (cel puțin pentru viitorul previzibil).

Cursa modernizării administrației nu se duce acum pentru adoptarea și incorporarea inevitabilă a universului AI, ci pentru adaptarea forței umane și procedurile, să fie capabile să strunească algoritmi, încât să funcționeze pentru a ușura și a crește conformarea fiscală a omului plătitor de taxe.

Luna trecută, ministrul Finanțelor din Polonia prezenta ("[Tax for SDGs](#)/Taxe pentru dezvoltare sustenabilă", eveniment derulat sub auspiciile ONU), ce înseamnă o reformă administrativă. Cum s-a ajuns ca, între 2015-2022, încasările din TVA să crească cu 25 de miliarde de dolari (+87%), din impozitul pe profitul companiilor, cu 12 miliarde (+182%), din impozitul pe venitul personal, cu 6 miliarde (+51%) etc. A vorbit, evident, despre clasicele "*soluții digitale pentru administrația fiscală*", în jargonul momentului *SAF-T*, *SENT*, *PUESC*, *STIR*, *e-PIT*, *e-Institution*, pe scurt, platforme pentru raportare automată, de precompletare rapoarte (de exemplu, în cazul veniturilor persoanelor fizice) motoare de analiză a riscului fiscal prin masivele de date, plus aplicații punctuale IT dezvoltate, nota bene, de o firmă de stat constituită special pentru a ajuta **parteneriatul** contribuabil-administrație.

Pentru că despre asta e vorba, despre parteneriat: "*am creat o administrație care nu e ostilă, vedem plătitorul corect de taxe ca un client, comunicăm, îi explicăm, îl susținem să se conformeze, știm că face și nu sunt ușoare eforturile să adopte toate noile procese. Așa am reușit să reducem controalele intruzive, de la 120 de mii, în 2015, la circa 20.000*". Și apoi le-a dat colegilor din Republica Moldova, Columbia, Nepal, Kârgâzstan datele de contact ale "*Centrului de solidaritate fiscală*", divizia de la Varșovia special creată, nota bene, pentru a exporta modelul polonez de creștere spectaculoasă a încasărilor.

Ce spune oficialul polonez nu e nou decât poate pentru cei care cred că digitalizarea înseamnă doar legarea caselor de marcat la ANAF și hub în clouds, magii care aduc automat creștere de 2% a încasărilor, apoi a încă 2%, doar că așa e în lumea digitală. Într-o analiză de acum câțiva ani, FMI o spunea direct: să nu credem că am tras așa simplu «glonțul de argint»: "*nu simpla îmbunătățire tehnologică aduce rezultatele consistente privind creșterea veniturilor sau îmbunătățirea permanentă a conformării*." [6]

E suficient să ne gândim că instrumentele-minune se bazează pe date care, acolo unde nu pot fi confirmate prin reținerea la sursă, "*nu sunt nimic altceva decât declararea unei tranzacții care a avut sau poate nu a avut loc. Crearea unui astfel de document depinde de bunăvoința (good will) contribuabilului și de modul cum se intersectează interesele celor implicați*". Intersecția intereselor părților interesate e conceptul magic, al cincilea element, care trebuie să însoțească orice acțiune care țintește spre cele „patru zone-cheie ale ciclului fiscal” (din nou, FMI), adică: înregistrarea în sistem/completarea la timp a declarațiilor/ plata la timp a obligațiilor/ prezentarea la timp de informații corecte către administrația fiscală.

Dacă nu te pui în situația micului /marelui comerciant care are nevoie să știe cum se va schimba viața lui în relația cu administrația fiscală, ai mari șanse să rămâi tot unde ești de 30 de ani încoace (efectiv de 30 de ani încoace, indiferent de sistemul de impozitare și de retorica politică [7])

Și încă ceva. Apropo de eliminarea riscului de "*ne-utilizare inteligentă a datelor*"? (conform nota fundamentare a OUG cu Hub-ul). Cine să elimine acest risc? Unde este campania de angajare masivă de informaticieni, matematicieni, dar și sociologi și psihologi, oameni care să știe să lucreze și să tragă concluzii din Big Data? Putem vedea aici cum arată o [platformă online a administrației franceze](#), iar aici un poster neașteptat al [campaniei de recrutare derulată de ANAF-ul japonez](#). Un mesaj clar că administrația, chiar și în această nouă vârstă a digitalizării, este tot ... despre oameni.

Nu putem încheia această secțiune despre administrație fără o știre de ultimă oră, nu întâmplător tot din Polonia. Pe 1 decembrie, au ținut un atelier în cadrul programului european *Fiscalis – conformare prin cooperare*. *“Noi am început programul acum patru ani. Această întâlnire a 14 administrații fiscale din UE este o ocazie excelentă de a învăța unii de la alții, de a face schimb de experiență”, spun oficialii polonezi*. Desigur, un program pentru cine simte că are nevoie să învețe ceva pe subiectul acesta al parteneriatului contribuabil-administrație: Austria, Belgia, Danemarca, Finlanda, Germania, Irlanda, Italia, Luxemburg, Olanda, Polonia, Portugalia, Slovacia, Spania, Ungaria. Ce marcă frumoasă a Zilei Naționale ar fi fost dacă aveam și noi măcar un observator pe acolo. De-aia zicem, poate e timpul pentru încă un ...

... subiect de dezbatere: Câți bani investim în administrația ca partener al contribuabilului, în achiziția de echipamente și tehnologii, dar și în adoptarea celor mai bune practici în materie de proceduri, plus reformarea aparatului – pregătire angajați, salarii pe măsură, întinerire cu specialiști în noile tehnologii. Pe scurt, când cum, cu ce și cu cine se va face această modernizare care să funcționeze pentru toate părțile interesate? Timpul presează, bugetul de răbdare e deja pe deficit.

(iv) Cum legăm politica de principii?

Dacă vorbim de timp, să luăm în calcul că *“propunerile de reformă fiscală țin cont, fără îndoială, de constrângerile politice și întotdeauna va exista o tensiune între ceea ce e dezirabil economic și ceea ce poate din punct de vedere politic”* (cf. *“Dimensions of Tax Design”*, Oxford, 2010). Inevitabil, *“cei care pierd dintr-o reformă fiscală au tendința să fie răzbnători, iar cei care câștigă, nerecunoscători”*.

Într-un final, nu doar că nu e rezonabil, dar nici dezirabil să scoți politica din dezbatere pe fiscalitate. Dar e cât se poate de îndreptățit să scoți ideologia din analizele pragmatice care trebuie să caracterizeze discuțiile despre fiscalitate.

Acum 250 de ani, scoțianul Adam Smith, părintele economiei politice (să rămânem la denumirea pe care o folosesc și francezii, fără legătură cu politica de partid) formula cele patru principii clare ale fiscalității: **certitudine** (să știi ce plătești); **proporționalitate** (taxe în funcție de abilitatea/capacitatea plătitorului de a plăti) **ușurința de plată** (taxa să fie simplă și clară) **eficiență** (să ducă la creșterea încasărilor, reducând la cât mai puțin posibil reacțiile adverse, distorsiunile de piață, ineficiențe economice). Lista se poate reinterpreta – spre exemplu, guvernul local scoțian din zilele noastre mai adaugă - **angajament** (*“persoanele fizice și companiile trebuie să poată înțelege sistemul fiscal, iar guvernul și autoritatea fiscală joacă un rol critic pentru acesta – transparență, consultare cât de mult posibil. Aceasta este crucial pentru a urmări cheltuielile și rezultatele, câștigând astfel încredere”*) plus **eficacitate** (*“construirea sistemului în așa fel încât să minimizeze oportunitățile de evitare. Marea majoritate a contribuabililor vor să-și plătească corect taxele și o fac. Dar la tentativele de evaziune trebuie răspuns rapid și să fie combătute proactiv”*).

Doar dacă te bazezi pe principii ajungi rezolvi și partea de corectitudine, conceptul cel mai greu de definit, dar mite de pus în practică în fiscalitate. Echitatea se judecă la nivel orizontal (la capacitate egală de plată, taxe egale), și vertical (la capacitate mai mare de plată, taxe mai mari). O rată unică nu înseamnă că nu se asigură echitatea verticală: cel cu venituri mai mari plătește mai mult decât cel cu venituri mai mici. Poate nu “suficient” de mult ca într-un sistem progresiv, dar *“nu există o măsură pentru progresivitatea optimă”* – arată un ghid de bună practică fiscală al Centrului de Excelență în Fiscalitate din statul american Minnesota. Un lucru e clar, când examinăm corectitudinea fiscală, *“e important să luăm în considerare progresivitatea și regresivitatea întregului sistem”*.

Din Minnesota, iată câteva gânduri pentru punerea în practică a unei bune politici fiscale: a) nu te amăgi că poți să ignori principiile fiscale; b) compromisul face parte din realitatea politicii fiscale; c) principiile care par mai puțin interesante sunt de obicei cele mai importante pentru un sistem sănătos - de exemplu simplitate, transparență, stabilitate; d) mare grijă la “exportul” de taxe – să nu ne amăgim că, după o vorbă populară, **“don’t tax me, tax that that fellow behind the tree/nu mă impozita pe mine, impozitează-l pe cel care vine**: altfel spus, să nu ne amăgim că un impozit pe care îl pun, spre exemplu, pe companii, “că au de unde”, nu se întoarce în final tot la mine, consumator; e) unele obiective pot fi atinse mai bine prin impozitarea la nivel federal – ceea ce, în cazul europenilor, s-ar

traduce prin impozitarea venită via Bruxelles, de genul impozitului minim pe profitul marilor grupuri, care intră în vigoare de anul viitor. (și astfel de la anul vom avea bucuria a trei sisteme de impozitare a marilor companii [8])

Subiect de dezbatere: instituirea unui pact fiscal cel puțin pe perioada super-anului electoral 2024: orice propunere/discuție pe teme fiscale să fie evaluată printr-un punctaj în funcție de modul în care taxa respectivă răspunde, concret, următoarelor criterii: este ușor de înțeles, nu impune costuri suplimentare de conformare sau costuri suplimentare de administrare/colectare; este transparentă, astfel încât contribuabilul poate face o legătură între povara fiscală și serviciile primite (poate controla cheltuielile făcute de stat); își atinge impactul dorit și reduce la minimum efectele adverse; protejează competitivitatea economică; este impusă pe beneficii reale primite de contribuabil și se aplică celor care au capacitatea/abilitatea să plătească; este dificil de evitat, excepțiile sunt minime; încurajează stabilitatea și predictibilitatea. Moratoriu pe orice propunere care nu poate fi însoțită de o estimare credibilă a cheltuielilor implicate și a veniturilor așteptate.

Încă un semnal, înainte de final

În final, am zice și noi precum autorii culegerii "[Dimensiuni ale construcției fiscale](#)", de la Institutului britanic pentru studii fiscale – *nu am vrut să ne limităm la recomandările pentru care eram siguri că primim sprijin imediat și entuziast de la spectrul politic: dacă ar fi fost așa, n-am fi scris atât*. Și ei au scris undeva la 1400 de pagini...

Vă rugăm să considerați noul nostru demers (după "[Cum să urâm un pic mai puțin taxele: propuneri de deblocare a cooperării pentru conformare fiscală](#)", CCF august 2023) drept o invitație la dialog: cu pragmatism, cu principii și cifre pe masă, să vorbim despre construcția fiscală pe care ne-o dorim, pentru economia și societatea pe care ne-o dorim, și despre cum putem face să ajungem acolo! Un dialog de la care nu poate lipsi economia reală, administrația, școala ... întreaga societate. Credem că trebuie trase semnalele de alarmă necesare, acum când trenul supra-încărcat electoral a prins deja viteză spre 2024.

Se scriu tratate despre "Surprizele neplăcute? Alegerile electorale și șocul știrilor fiscale" (vezi [FMI - iunie 2023](#)). La noi se pare că deja întrebarea e retorică, și clasa politică își "asumă" neplăcerile pentru 2025. Dar problema e că n-ar trebui să ne lăsăm doar pe ce-și asumă politicienii: noi, societatea, putem să dăm o direcție, atâta timp cât știm de unde plecăm și unde vrem să ajungem!

Așteptăm [propunerile și comentariile](#) din partea tuturor părților interesate/stakeholders! Poate că prin dialog nu vom reuși, neapărat, să "temperăm" promisiunile 2024, dar, cel puțin putem face ca acestea să fie "taxate" de alegători în cunoștință de cauză, la adevărata dimensiune! Tot ar fi un pas înainte!

Vă dorim un an bun, cu sănătate, gânduri și fapte bune!

Dan Manolescu este președintele, Adrian Luca, prim-vicepreședintele Camerei Consultanților Fiscali.

Note

[1] vezi știrea "[Președintele ANAF – alarmă oficială: sistemul informatic al Fiscului stă să crape](#)", februarie 2017; sau "[Doamne ferește](#)". [Marcel Boloș și-a făcut cruce când a intrat într-un birou ANAF din Capitală](#), august 2023.

În notele de fundamentare ale OUG citate, putem citi de o stare de fapt în care serverele, aplicațiile și bazele de date descentralizate sunt amplasate în peste 250 de clădiri și localități diferite. Sau "deoarece nu s-a putut construi (s.n.) un imobil dedicat unui centru de date care să găzduiască sistemul informatic, soluția aleasă de Ministerul Finanțelor a fost (...) o clădire care nu a fost proiectată pentru a găzdui echipamente informatice". O stare de fapt despre care nu se poate spune că nu s-a știut de ani de zile.

[2] Pe scurt, despre ce e vorba: din 2011, după Marea Criză, Germania a stipulat în Constituție că bugetul federal trebuie să fie echilibrat fără apelarea la împrumuturi, iar, dacă totuși e nevoie de împrumuturi, acestea nu pot depăși un plafon anual de anual 0,35% din PIB. Doar în situații cu totul excepționale, plafonul poate fi suspendat, cum a fost în perioada pandemiei. Pe această bază, în aprilie 2021, guvernul a primit în Parlament autorizația unui împrumut suplimentar de 60 de miliarde de euro, peste nivelul stabilit inițial în buget, de 180 de miliarde. Pe parcursul anului, a devenit evident că nu poate fi folosită suma, dar autorizația a fost menținută pentru suplimentarea Fondului Special pentru Energie și Climă, banii astfel redirecționați fiind ținuti ca rezervă pentru folosirea în exercițiile fiscale ulterioare.

Decizia Curții din 15 noiembrie 2023 a anulat acest artificiu (bani folosiți într-un an, în baza unui angajament din anul anterior), obligând astfel guvernul să găsească soluții de a plomba noua spărtură de 60 de miliarde din Fondul care deja a început să angajeze cheltuieli, în condițiile în care plafonul de îndatorare anual a fost deja atins. "Guvernul nu a reușit să demonstreze de o manieră suficientă legătura reală/concretă între declararea urgenței și măsurile care se finanțează prin împrumutul de urgență", motivează Curtea. De notat un comentariul din cel mai mare cotidian național – *frâna pe datorie nu e despre proiecte de mediu, e despre faptul că îi protejează pe germani* ([FAZ – 1 decembrie](#)). Aici și declarație ministru Finanțe privind nevoia de respectare a limitei ([Reuters, 5 decembrie](#))

[3] În raportul [pe septembrie privind datoria publică](#), transmis de MF se prezintă doar o parte a tabloului european, adică țările care au o pondere a datoriei peste nivelul nostru de 40%. Dar lipsesc din cadru Cehia, Irlanda, Letonia, Lituania, Suedia, Danemarca, Luxemburg, Bulgaria (20%), Estonia. Nu putem spune că acesta trebuie să fie modelul, dar, privind prin ochii unui investitor, România e la câteva economii distanță de Germania (65%), între ele fiind doar Slovacia, Malta și Polonia. Același investitor poate vedea cum, pentru prima economie europeană, 0,35% (limită) pentru finanțarea deficitului e o chestiune de dezbatere națională (vezi nota anterioară), în schimb, pentru România, o nevoie de finanțare de [0,6% din PIB e tratată ca fiind "ușor realizabilă"](#).

Plus că rămâne problema necesarului anual de finanțare, care pentru 2023 este estimat la 10% din PIB (4,3% pentru acoperire deficit, 5,8% pentru rambursare rate).

De notat aici o prognoză deloc optimistă a CE din toamna 2020 ([comunicare specială privind situația fiscală din România](#)), în ipoteza în care nu se schimbă politicile. S-or mai fi schimbat de atunci, dar ... cât?

[4] Bugetul asigurărilor sociale de stat înregistrează, [conform datelor oficiale](#), un deficit de 4,1 miliarde de lei, după primele 10 luni, mult mai mare comparativ cu anii precedenți, în aceeași perioadă (1,4 miliarde, în 2022, sau 2,8 miliarde în 2019). Din experiență, sfârșitul de an mai aplanează pierderea (spre exemplu, deficitul final 2022 a fost de 872 milioane, iar în 2019 de 191 milioane), dar aceasta nu poate ascunde că deja bugetul pensiilor face cu greu față angajamentelor.

Celelalte date din această secțiune sunt preluate din baza de date Eurostat – [tax revenue by country / net earnings and tax rates](#), precum și din raportul [European Commission – 2024 Ageing Report](#)

[5] Sistemul *robo-debt* al ATO, care a înlocuit analiza manuală, a provocat un scandal politic, cu anchete parlamentare la presiunea societății civile, plus scuze din partea guvernului.

În același registru, în 2020, sistemul SyRI al Fiscului olandez a ajuns o problemă de drepturile omului, considerându-se că avea mandat în alb de a scotoci prin toate datele individuale; în 2021, guvernul și-a dat demisia în urma acuzațiilor că folosește un algoritm care este discriminatoriu la adresa beneficiarilor de ajutoare sociale, impunând astfel, în mod ilegal, returnarea sumelor.

Mai multe pe această temă în editorialul ["Al, vreo idee de ce va fi prin 2030?"](#) (octombrie, 2023)

[6] Raportul FMI citat vizează o [cercetare din 2015](#) (la care inclusiv România a participat) despre EFD – Electronic Fiscal Devices. Ne-am referit la acesta în editorialul [Operațiunea "Conectarea" și al cincilea element \(Revista CCF – iunie 2020\)](#). Acum trei ani, se spunea că, "prin conectarea caselor de marcat și alte operațiuni de informatizare care vor urma se vor aduce suplimentar 2 procente din PIB". Astăzi, în nota de fundamentare a OUG privind Hub-ul de la MF se spune că *prin noile capacități de detecție la nivelul sistemelor informatice și organizării datelor actuale, evitând astfel o pierdere însemnată la nivelul colectării taxelor, estimată la peste 2% din PIB prin comparație cu statele care au observat rezultatele după implementarea unor astfel de sisteme*.

În treacăt fie spus, investiția de implementare a Hub este doar una din cele nouă pachete investiționale care, în baza angajamentelor prin PNRR, să susțină cele șase reforme din cadrul Componentei 8 – Reforma fiscală și reforma pensiilor. Altfel spus, înainte mult mai este.

[7] [Aici, tabloul Eurostat](#) privind ponderea încasărilor bugetare din PIB, 1995-2022. România, cu 27,5% anul trecut este practic la nivelul din 1995. Valorile extreme s-au înregistrat în 1999 și 2000, în jurul a 30%. Să fie acesta

potențialul național? Iată o eventuală temă de discuție. Prin comparație, Polonia avea în 2022 – 35%, în 1995-37%.

[8] E ușor de estimat bucuria departamentelor de contabilitate care de acum va trebui să-și calculeze dările în trei variante (după regulile naționale clasice/după regulile impozitului minim național/după regulile impozitului minim european). Parcă și vedem bucuria investitorilor străini... *hai în România, că acolo, garantat, nu o să ne plictisim!*. Am vorbit despre acesta în comentariul ["Când Guvernul vrea să joace păcănele \(și gratis\). Atenție, dă dependență!"](#) (octombrie 2023). Până una-alta, ne bazăm pe semnalele de realism date în ultima perioadă de guvernanți, [privind o reevaluare în primăvara următoare, cel puțin în ce privește neinspiratul impozit minim pe profit, 1% pe cifra de afaceri \(99% transpirație pentru investitori\)!](#)